

Görög kéziszőttes tábor

A tábor augusztus 21.-én kezdődött és tartott 26.-ig. (5 napig) 21 fő vett részt benne. A tanítás a görög kéziszőttes készítés hagyományait felhasználva az alapoktól kezdve, a teljes alkotásig tartott, figyelembe véve a résztvevők korát. A foglalkozások egész naposak voltak. Délben ebédszünetet tartottak, a közeli étkezdében megebédelve. (Ez benne volt a várható költségekben) Mindenki hazavihette a kész „munkáját”

Történet

A szőttes története összefonódik a civilizáció történetével.

Ókor

Az Ótestamentum már említi a szőtteket a Királyok II. könyve 23. rész 7. versében „...és a melyekben az asszonyok kárpitokat szőttek az Aserának.” Eszerint időszámításunk előtti tizenötödik században már léteztek a szőttek. Különböző régészeti leletek, ősi mondák alapján az ókorban a szövőkereteken készült kárpitokat már ismerték Egyiptomban, Mezopotámia, India, Kína területén is, valamint Peruban.

Szőtteket készítettek mind a nomád népek, mind a letelepültek. Egyes közép-ázsiai települések nevét ma is őrzik a szövetek, kelmék: például a kasmír szövet a mai Pakisztán Kasmír-; a lenge, áttetsző muszlin a mai Irak Moszul(hajdani Ninive)- és a damaszt a mai Szíria Damaszkusz nevű városáét.

Középkor

A korai középkor legjelentősebb szőttesalkotásai a perzsa selyemszövetek hatására kialakított, medálókba foglalt állatalakos bizánci selyembrokátok voltak. Ezek arab közvetítéssel kerültek előbb Szicíliaba, majd Észak-Olaszországba.

A szőttes középkori története kapcsolódik a céhes takácsmesterség kialakulásához is. Ebből a korból igen ismertek a szövött flamand kárpitok. A magyar király, a főnemese, s a vagyonosabb polgárok a falikárpitokat Flandriából (ma Belgium), Oudenaarde-ból és Brüsszelből hozatták be hazánkba vagy Párizsból.[1] Magyarországon Beatrix királyné kérésére Mátyás király korában selyemfonómester telepedett Budára.

1477 körül Galeotto Marzio itáliai humanista ugyanakkor egy történelmi jelenetekkel díszített kárpitról ír, ám e korból még jó néhány helyen találunk feljegyzést „tapezzaria”, vagy „tapeti” néven. A magyar nyelvben a kárpit kifejezés már a 14. század végén, a Besztercei szójegyzékben „carpoltos”, azaz kárpit - mint díszes szőttes, mely a falak nyílásait kész beborítani -, olvasható. A 15. században, azonban Bethlen István fejedelem saját végrendeletében rendkívül találóan „házöltözetnek” nevezi a rideg falakat beborító kárpitokat. (Középkori feljegyzésekből kiderül, hogy a szövőművesség hagyományai már léteztek a középkori Magyarországon, mely a kor haladó szellemű, művészetszerető nemességéről árulkodik.

A finom szedéssel változatosan díszített velencei selyembrokátok mellett a mintásan vágott mélyvörös vagy sárga-barna génuai és a török brusszai bársonyok adták az ünnepélyesen gazdag barokk kelmék zömét.

A barhentszővő és bakacsinkészítő takácsok a 15. század elejétől követhetők Magyarországon, mint királyi kiváltságokkal védett városi mesterek, akik a német eredetű szóval barhentnek és az olasz eredetű szóval bakacsinnak nevezett, pamuttal mintázott vásznakot szőtték. Díszes szőtteseik halotti lepелnek is szolgáltak; a bakacsin szó később egyes vidékeken más anyagú koporsó-terítők

és gyászfüggönyök megnevezésére is használatos volt. A 15. században tiltották ugyan más takácsoknak a színes pamuttal való mintázást és a sávolsoros szövést, ennek ellenére maguk a barhentszövők hamarosan beolvadtak a többi takács közé és mintáik is leegyszerűsödve bekerültek a takácsmintakönyvekbe. A sávolyos takácsok főleg damasztot szőttek úri és polgári megrendelők számára. A hímes takácsok készítették a csíkokban piros, kék színnel mintázott vásznakat, a 18–19. századtól egyre inkább a parasztok számára. Némely vidéken közvetlenül ezektől a takácsoktól tanulták meg a parasztasszonyok a mintás szövést. Más tájakon, különösen a Dunántúlon, a parasztok is takácsszötteket használtak (dunántúli takácsszöttek) egészen a gyári vásznak térhódításáig.

Újkor

A szöttek készítésére nagy hatással volt az ipari forradalom. A szövőszéket felváltotta a szövőgép, s így manapság igen változatos mintájú szövet, kelme, szőnyeg készülhet. A Ch. M. Jaquard által 1805-ben szerkesztett, róla elnevezett jacquard-gép (ejtsd:zsákárd) tömeggyártási szintűvé tette az addig egyedileg készített szöttek, szövetek, kelmék készítését.

Napjainkban a hagyományos szöttek készítését a világon mindenütt a hagyományőrzők, a népművészek és az iparművészek üzik.

A szöttek csoportosítása

Iparág szerint

Parasztszöttek a falusi–mezővárosilakosság családi munkaszervezetben, illetve paraszti specialisták (asszonyok) által készített szöttesei.

Kisipari szöttek a ipartestületbe tömörült szövők munkái. A szövés technikája (a szálak vezetése) szerint megkülönböztethetők a barhentszövők, a sávolyos és hímes szövők munkái.

Iparművészeti szöttek.

Textilipari szöttek.

Felhasznált alapanyag szerint

A szöttek alapanyaguk szerint lehetnek:

kender,

len,

pamut és

gyapjú.

A gyapjú állati, míg a kender, len és pamut növényi eredetű alapanyag. Vannak országok, ahol felhasználják a kecske (pl. Kirgizisztán), láma (pl. Peru) szőrét is szöttek készítésére.

Készítés módja szerint[szerkesztés]

Szorosabb értelemben e szöttek szálainak különféle vezetése, illetve különféle minőségű-színű szálak váltogatása által létrejött mintázott változata. A megmunkálás gondossága, a szöttek rangja-értéke, valamint a díszítés módozatai szerint a következő kategóriákat különböztethetjük meg:

1. Egyszerű, többnyire mindennapi használatra szánt vászonfélék, amelyek maguk is sokféle minőséget foglalhatnak magukba a fonal minősége, a szövés módja stb. szerint.

2. Különleges gonddal előmunkált fonalból különleges gonddal szőtt vásznak, amelyek minden dísz nélkül is ünnepélyes szerepre vannak hivatva. Idetartozik a bodorvászon vagy bíbor a Sárközben, a kalotaszegi „sárga” (kevésbé fehérített), illetve fehérített, tiszta kender fodorvászon, amely részben különlegesen sodrott, „siritett” fonal, részben a kalláshoz hasonlítható sulykolás révén fodrozódó felületet kap; a palócföldikallottvászon, amit kézművesekkel viaszosan mángoroltatnak stb.

3. A szöttek, amelyeket a maguk színében hagyva és maguk anyagában különleges módon vezetett fonalakkal mintáznak. Idetartozik a „bordás” szövésű vászon, amelyikbe szabályos térközökkel egy vagy két vastagabb fonalat vernek be, a bogos kötéssel készített vásznak és gyapjúsöttek; a különböző technikai eljárásokkal nyert áttörések és a vászon felületének

sejtekhez hasonló „darázslépes” (Ormánság) összehúzása: végül az anyag maga színében és anyagában készített szálbehúzások (a hazai bunyevácok ún. csancsána technikával szőtt vásznai).

4. A nagyközönség az előbbi kategóriákat általában nem tartja számon a szőttesek közt, hanem egyedül azt a csoportot, amelyikben különböző színű fonalak váltakoznak vagy úgy, hogy az alapba más színű fonallal csíkokat vernek be (pl. kalotaszegi szőttesek, széki szőttesek, illetve szerte az országban egyszerű csíkokkal készített szakajtóruhák) vagy úgy, hogy a láncfonalak csoportjainak fölemelésével a bevert színes fonallal „szedettes” hímeket alakítanak ki.

5. A különböző színű fonalakkal való mintás szövésnek egyik különleges változata a kilim technika, amelynél csévékre tekert különböző színű fonalakat a minta megszabta eltérő foltok határánál visszafordítják. Így a beverő fonalak nem futnak végig az anyag teljes szélességében és a különböző színű foltok közt, a minta szakasza szerint, kisebb hézagok keletkeznek. A magyarság körében elsősorban gyapjúszőttesek készülnek így, pl. a székely festékesek (szőnyeg), de ismert a keleti népcsoportoknál vásznanon is.

A 4. csoportba sorolt színesen mintázott szőtteseket részben takácsmesterek, részben parasztasszonyok készítették. A takácsmesterség középkorig nyúló történetéből kiemeljük a 15. században jórészt külföldről beköltözött barchent-, illetve bakacsin-szövők szerepét, akiknek madaras–állatalakos mintái leegyszerűsödve későbbi szőtteseken is föltűnnek. A 18–19. században elkülönülnek a sávolyos takácsok (közéjük olvadtak be az egykori barchent szövők), akik főként úri-polgári vevőkör számára túlnyomóan damasztokat szőttek és a hímes takácsok, akiknek a műhelyei különösen a Dunántúlon már a falvakban is megtalálhatók voltak, és elsősorban a parasztok számára gyártottak szedettes hímű díszesebb és egyszerűen csíkozott köznapi darabokat (takácsszőttesek, dunántúli takácsszőttesek). A takácsok szőtte csíkok (pl. szakajtóruhák) ripsz technikával készültek, ez különbözteti meg őket a paraszti munkáktól. Sokfelé megvan annak az emléke, hogy a parasztasszonyok a takácsoktól tanulták meg a mintás szövést; pl. Malonyay Dezső leírja, hogy a sárközi asszonyok mellé odaültek a kenyérüket vesztett takácsok és taníttatták őket. Itt-ott azonban takácsmesterek még a két világháború közt is dolgoztak, sőt kivételesen napjainkig is működnek. Az ország keleti részein és kivált Erdélyben azonban a takácsmunkák kevésbé terjedtek el a falusi lakosság körében és sokfelé a szedettes hím sem jelent meg, illetve csak napjainkban tűnik föl, mint pl. Kalotaszegen, Széken.

